

מראי מקומות - בבא מציעא ע"ח

לשכור, וכ' ליישב קו' הריטב"א דמ"ש דבר האבד מדבר שאינו אבד, בדבר שאינו אבד הדין הוא דאם לא הוקירו הפועלים, אז אפי' אם אינו מוצא פועלים מיד להשכיר בזול, אינו יכול לשכור פועלים עד כדי שכרן של הפועלים הראשונים, אלא צריך להמתין עד שימצא פועלים בזול. משא"כ בדבר האבד, אז מיד יכול לשכור פועלים אחרים עד כדי שכרן שלה הראשונים.

(ד) **עד מ' ונ' זוז... שבאתה חבילה לידו - הק' ההגהות אשר"י** (בסי' ב'), מאי איריא באת חבילה לידו, תיפוק לי' דחייב מדינא דגרמי. ותי' דע"כ מיירי דלא הי"ל שום הפסד, כגון שהפשתן הי' שרוי כבר, ובשעה שהשכיר אלו לא היו אחרים מצויים, ומ"מ, כיון שנשכרו כבר, צריכין לעשות לו או שוכר עליהן או מטען [ומבואר דס"ל דאף הפועלים עצמן לא גרם ההיזק כלל, מ"מ שוכר עליהן או מטען, ולכאור' צ"ל דהיכא שיש ענין של דבר האבד, יש אומדנא דקיבלו עליהן האחריות שישכרו עליהן אם חוזרים]. וע' **במחנה אפרים** (שכירות פועלים ז') שהביא דלפי מש"כ הרשב"א דציור דדבר האבד ע"כ מיירי שהי' שם פועלים מעיקרא שהי' יכול לשכור, א"כ לכאור' הדרה הקו' לדוכתי', למה אינו חייב לשלם מדינא דגרמי. וכ' דאי"ז נחשב גרמי, משום דאין ההיזק נעשה מיד, וא"כ אינו אלא גרמא בנזקין ופטור (משא"כ מה שהבעה"ב גורם היזק להפועלים אם חוזר, הרי הזיקם מיד, וא"כ שפיר הו"ל גרמי).

(ה) **שבאתה חבילה לידו - פרש"י** שכן דרך האומנים להביא כלי אומנתם לבעל הבית. וע' בדרכי **משה** (חור"מ שלג, ה') שהביא דעת המרדכי (אות שמח) דדוקא כלי אומנתם, אבל אם הי' להם דבר אחר מהפועלים, אינו יכול לשכור עליהם ממנה, אבל כ' לדקדק מדברי הרמב"ם והטור דס"ל דאפי' בכה"ג יכול לשכור עליהן. אולם ע' במרדכי שהביא מר' ברוך להיפוך מרש"י, דדוקא דאינו חבילה של כלי אומנתם, דאם הפקידו אצלו כלי אומנתם, אז לא יהיו יכולים לחזור כלל, ולכן דוקא באינו כלי אומנתם מיירי.

(א) **פשיטא בעי לזבוני במאה ולא אשכח וכו' לא קני - הק' הב"ח** (חור"מ ק"צ, י"ג), למה הובא דין זה בפוסקים, הא פשוט הוא, וכמו שנקט הגמ'. ותי' דסד"א דאינו יכול לחזור אלא במאה שלא הי' צריך למכור, אבל במאה שהי' צריך למכור אינו יכול לחזור, קמ"ל דיכול לחזור מכל המקח.

(ב) **תיקו - ע' בשו"ת מהרי"ט** (ב', חור"מ, כ') שהביא דהרא"ש ס"ל דכיון דאמרי' תיקו, ממילא אוקמי' ממונא בחזקת מרי', וכל א' מהם יכול לחזור. אבל הרמב"ם ס"ל דאין יכולים לחזור, וביאר המהרי"ט דס"ל להרמב"ם דבעצם בשעת המכר נפק מרשות המוכר לגמרי, אלא דעכשיו מסתפקים דע"י מה דעייל ונפיק אזויי אולי בא לבטל המקח. וא"כ, אמרי' דכל זמן שאין הדבר ברור אצלנו, אין מבטלים המקח בכך, דאין ספק מוציא מידי ודאי, וממילא אין יכולים לחזור.

(ג) **עד כדי שכרן - פרש"י**, אם עשו אצלו קצת המלאכה ולא קבלו כלום, שוכר עליהם כל מה שהוא חייב להן יוסיף לאחרים ויגמרו. וע"ע **ברא"ש** (סי' ו') שהביא מי"מ דעד כדי שכרן היינו כפל שכרן, ופי' הפלפולא **חריפתא** (ש) דהיינו משום דמסתמא מוחלין עד כדי דמיהן ולא יותר, וכע"ז כ' המעיני **החכמה**. וע"ע **בריטב"א** שהביא מש"כ רש"י והק' עליו, דמבואר מדברי רש"י דרק משום דכבר התחילו במלאכה, וכבר הוא חייב לשלם להם שכרם, דיכול הוא לעכב מהן שכרן לשלם לאחרים, אבל אם לא התחילו לא, וכ' הריטב"א דלא משמע כן. ועוד הק' דאף בדבר שאינו אבד הדין כן אם כבר התחילו במלאכה וחזרו בהן, דיד פועל על התחונה כלפי מה שכבר עשה, וא"כ מ"ש דבר האבד מדבר שאינו אבד. וע' בבית יוסף (חור"מ של"ג, אות ג') דבאמת פי' בדעת רש"י כדעת הי"מ בהרא"ש, דכוונת רש"י לומר דבאמת משלם הפועלים החדשים עד כפל שכר של הפועלים הראשונים. אולם ע' בתוס' ר' פרץ שהבין בדעת רש"י כפשוטו, דרק עד כדי שכרם יכול

מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור- הק' הרשב"א בשם הראב"ד, במה נתחייב להעמיד לו חמור, הרי אינו נתחייב ע"י השכירות אלא מי שפרע אם חוזר, וכיון שמת אין שייך בזה מי שפרע כלל [ולא ביאר למה], וא"כ ע"כ אין שייך כאן חיוב, אלא א"כ מיירי בשעשה בו קנין להתחייב עצמו. ותמה ע"ז הרשב"א, הרי א"כ לא הו"ל להגמ' לסתום כ"כ, אלא הי' צריך לומר דמיירי בכה"ג דעשה קנין. ועוד, דאפי' בקנין מה מועיל אם אין לו (על מה חל הקנין). והביא מש"כ רש"י, דמיירי שאמר בחמור זה, ולכן חייב להעמיד לו חמור אחר היינו מדמי הנבלה. והק' הרשב"א ע"ז, א"כ נמצא דאם אינו יכול לשכור חמור אחר מדמי נבלה, נמצא דאינו חייב להעמיד לו חמור, ואיך סתם התנא, דמשמע דבכל גווני צריך להעמיד לו חמור אחר. ולכן ביאר הרשב"א דלעולם מיירי בחמור סתם, ואילו הי' חוזר בו קודם מסירה, לא הי' עובר אלא במי שפרע, אבל כיון דמסר לו זה, הרי"ז כאילו נשתעבד בכך מחמת אחריות להעמיד לו חמור אחר, וכדרך שהוא משועבד לו הנבלה בחמור זה, כך משעבד עצמו בחמור סתם באחריות על כל נכסיו. עוד כ' הריטב"א דכיון דהשוכר משך חמור ראשון וקנאו במשיכה למלאכתו ואינו יכו לחזור בו, בההיא הנאה נתחייב לו משכיר להעמיד לו חמור כאילו קנאו מידו (אבל כל זמן שלא נתן לו שום חמור, כ"א יכול לחזור בו). וע"ע בנמוקי יוסף (מח: בדפיו) שהביא דמיירי שהקדים השוכר שכרו על חמור סתם, ולכן כל שיש לו חמור חייב ליתן לו, שהרי כבר קנתה לו במעותיו. עוד כ' דאם עדיין לא שילם, יכול השוכר לעכב השכירות לעצמו עד שישכיר לו אחר.

(א) כגון שמתה מחמת אויר- פי' תוס', דהיינו שידוע שאותו היום הי' האויר משונה בהרים יותר מבבקעה, וכו'. אולם ברש"י פי' דיכול לומר לו דלא מת אלא מחמת אויר, ומשמע דאפי' אם אין ידוע דהאויר של ההר קשה באותו יום. וכ"כ רש"י לענין אובצנא, דאף דאיננו רואים דהחמור מזעת ואין היום חם מאד, מ"מ יכול לטעון דאם הי' הולך בהר הי' האויר שולט שם ונותן לו כח. והק' הריטב"א דאי"ז אלא לשי' אביי דס"ל דפשע בה ויצאת

(ו) שבאתה חבילה לידו- פי' תוס' הרא"ש (וכן משמע מדברי תוס') דניתן בתורת משכון, וע"ז הק' תוס' דפשוט הוא, ותי' דס"ד דאינו אלא אסמכתא, קמ"ל. וע' במעיני החכמה שהק' דממ"נ, אם הדין שיתחייבו, אפי' לא באה חבילה לידו ישכור עליהם ביותר מכדי שכרן, ואם אין מחייבין, מה תועיל חזקת החבילה, ודוחק לומר דספק הוא ומהני תפיסה. וכ' דצ"ל דהוי תקנת חכמים, דכשיש לו משלהן ישכור עליהם, ואם אין לו, אינו שוכר רק כדי שכרן.

(ז) השוכר את החמור... ומתה חייב- כ' הריטב"א בשם רבו דאף דחייב השוכר לשלם בעד החמור, אולם פטור משכירות על הזמן ששכר בה, דכיון דשינה, בטלה קציצתו ושכירותו, והדין כמו תוקף ספינתו של חבירו ומשתמש בה, דהדין הוא דרוצה פחתה נוטל רצה שכירותה נוטל, וה"ה הכא. אבל הביא מיש מרבותינו שחולקים וס"ל דלא דמי לתוקף, דהתם הא משתמש שלא לדעתו כלל, אבל כאן כשירד הא ירד לדעתו, ואין החיוב אונסין חל עד שנעשה האונס, וא"כ שפיר יש לחייבו בשכירותה על זמן שנשתמש בה.

(ח) השוכר את החמור והבריקה... אומר לו הרש"ל- כ' המאירי (עח: ד"ה השוכר את הבהמה) דאם מתחלה נתן לו חמור כזה, מקח טעות הוא ואינו יכול לומר הרש"ל, ורק כיון דכבר נתן לו, והרי יכול לקיים שכירותו ע"י בהמה כזו, אף דודאי על חמור כזה לא הי' דעתו, מ"מ הא נעשית זה ברשותו של השוכר, ומזל שלו גרם, ולכן שפיר אומר לו המשכיר הרש"ל.

(ט) אומר לו הרי שלך לפניך- כ' הרשב"א בשם הראב"ד דכל זה לענין תביעת השוכר על המשכיר, דאין השוכר יכול לתבוע לו שיעמיד לו חמור אחר, אע"פ ששכר לו חמור סתם, שהרי יכול לומר לו הרי חמורי קיים וראוי למלאכתך, עכ"פ ע"י הדחק. אבל לענין השכר, נ"ל דאין השוכר חייב לשלם להמשכיר, שהרי אינו יכול להשתמש בהחמור כראוי. אולם ע' ברמב"ם (שכירות ה', א') דכ' דחייב ליתן לו שכרו משלם, וכ' המגיד משנה דאי"ז כדברי הראב"ד כאן.

הת"ק ור"א, דהת"ק מיירי לענין הא דהגבאי אינו יכול לשנות, ור"א מיירי לענין העני עצמו (וכמש"כ תוס'), ורשב"ג פליג על שניהם וס"ל דמותר לשנות.

(ז) **דברי ר"י שאמר משום ר"מ - הק' היד דוד,** מ"מ מנין לומר דגזלן הוא, אולי רק אסור ואינו גזלן. ותי' דא"כ נמצא דרשב"ג דמיקל טפי מר"מ יסבור דאפי' לכתחלה מותר לעשות כן, ואין מסתבר לומר שיהי' מותר לעשות כן לכתחלה.

(ז) **דלמא התם נמי אדעתא דפורים הוא דיהיב ליי, וכו' - ק',** הא גופא, משום הכי נקרא שינוי מדעת בעל הבית ויהי' נחשב לגזלן. וכ' הרמב"ן (ד"ה דלמא) לפרש "דאינהו לקיים שמחת ימי פורים נתנו, וכיון שלא נתקיים לא גמרו ומקנו, וגזל הוא בידו של עני, אבל בשוכר בהמתו להר והוליכה בבקעה, כיון שלא מתה מחמת אויר, מאי איכפת לו לבעה"ב, אין כאן אלא שינוי דעת בלבד".

(ח) **לא יקח בו חלוק, מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית - ק',** לימא כמו הא דמגבת פורים לפורים, דכיון דלא מקיים דבורו לא גמר ומקני. וכ' המהר"ם שי"ף דצריכין לחלק בין מגבת פורים ובין צדקה דעלמא, וכמש"כ תוס' (מגבת), ולכן שפיר לא מתרצינן בזה כמו שתי' הגמ' לענין מגבת פורים.

(ט) **לא שנו אלא באנגריא חוזרת - פי' הריטב"א** דהיינו שחוזרת תוך ימי שכירותה, דאז נראה שהוא מזל של השוכר שגרם, דהא משכיר לא מפסיד מידי. אבל אנגריא שאינה חוזרת בתוך ימי שכירותה, מזלו של משכיר הוא.

(כ) **אם בדרך הליכתה ניטלה, אומר לו הרש"ל - פרש"י,** שכן דרך אנגריא, נוטל חמורו של זה ומהלך בעלי' אחרי'... עד שפוגע באחר. ופי' בחי' הר"ן, "דאע"ג דאמרי' דשמואל אפי' באנגריא שאינה חוזרת קאמר, כי קאמר אינה חוזרת לאו למימרא שאינה חוזרת לעולם, אלא שאינה חוזרת לאלתר עד שיפגעו בחמור אחר".

לאגם ומתה דחייב, אבל לרבא הרי אמרי' מלאך המות מה לי הכא מה לי התם, וגם לאביי לא אמרי' הכי אלא בפשיעה גמורה, ולכן כ' הריטב"א לפרש כתוס'. וכ' המעייני החכמה ליישב שי' רש"י, דמה דאמרי' דפשע בה ויצאה לאגם דפטור, היינו משום דאם הוא עצמו הי' מוליכה לאגם ודאי יהי' פטור, הרי כאן הא פשע במקום הילוכה, וא"כ אם בכלל יש מקום לתלות ששינוי זה גרם להמיתה, שפיר נתחייב.

(ב) **הא מני, ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעה"ב נקרא גזלן - כ' המהר"ם שי"ף** דאעפ"כ מהר להר פטור, משום דאי"ז נקרא שינוי בכלל. אולם ע' בשטמ"ק בשם שיטה דכ' דלפי תי' זו אפי' אם אמר לו להוליכה לבקעה זו והוליכה לבקעה אחרת דגזלן הוי וחייב, אלא אורחא דמילתא נקט, שאדם מקפיד מבקעה להר ולהיפוך.

(ג) **דלמא שאני התם דקניא בשינוי מעשה - הק' הריטב"א,** הרי מה שקנה בשינוי מעשה הוא גופא משום דחשיב לגזלן, וגזלן קונה בשינוי (שהרי מי שאינו גזלן אינו קונה בשינוי). ותי' דשאני התם דעשה שינוי גמור, דאפי' אם לא מכווין לגזול הי' חשיב גזלן כיון שעבר על דעת בעה"ב, אבל כאן, שלא עשה שינוי גמור שראוי לקנות מדין גזלן גמור, א"כ י"ל דלא עביד ליי' ר"מ גזלן מצד זה דעבר על דעת בעלים.

(ד) **ואין מדקדקין בדבר - פרש"י,** דהיינו דאין מדקדקין על העניים לומר דדיים בפחות, והמותר ינתן לקופה של צדקה. אולם ע' בריטב"א ועוד שמביאים מה דאי' בירושלמי דאין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט יד ליטול נותנין לו, "כלומר שאין מדקדקין בדבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לאו, אלא נותנים לכל אדם שיבא ויתבע, שאין יום זה מדין צדקה בלבד, אלא מדין שמחה ומנות, וכו'".

(ט) **דברי ר"י שאמר משום ר"מ - ע' במהרש"ל** דכ' דברייתא זו א"א לפרש אלא בהגהה. אולם כ' המהרש"א דביאור דברי הברייתא הוא כן, דר' יעקב משום ר"מ הביא דברי

כא) לאו מי איכא רשב"א דקאי כוותי, אנא דאמרי
כרשב"א- כ' התורת חיים, שאין לפרש
דכוונת הגמ' דשמואל מוקים מתני' כרשב"א
ולא כת"ק, דאי"ז סברא לאוקמי מתני'
כיחידאה, ועוד מדלא קאמר שמואל מתני'
רשב"א היא. אלא לעולם מוקי מתני' כת"ק,
ואיהו נמי תי' הסתירה בין הברייתות כמו
שתי' רב, דכאן באנגריא חוזרת כאן באנגריא
שאינה חוזרת. אבל שמואל עצמו לית לי'
האי סברא כלל, אלא ס"ל דבין באנגריא
חוזרת ובין באנגריא שאינה חוזרת אם בדרך
הליכה א"ל וכו', ואי קשיא מתני' וברייתא,
לזה קאמר הש"ס דשמואל יכול לומר דס"ל
כרשב"א.